אמר רמי בר חמא (א) ° כל כבשי כבשים שלש אמות לאמה [א]חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בוזרותא [א]: **מתני'** מנחות [ב] היו נקמצות [ב]בכל מקום בעזרה ונאכלות לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל [ג] ליום ולילה עד חצות: **גמ'** [ג]א"ר אלעזר מנחה שנקמצה [ד]בהיכל כשירה שכן מצינו בסילוק בזיכין מתיב רבי ירמיה [1]וקמץ משם ממקום שרגלי הזר עומדות בן בתירא אומר מנין שאם קמץ בשמאל שיחזיר ויקמוץ בימין ת"ל משם ממקום שקמץ כבר איכא דאמרי הוא מותיב לה והוא מפרק לה איכא דאמרי א"ל ר' עקיבא [ד] לר' ירמיה בר תחליפא אסברא לך לא נצרכא אלא להכשיר כל העזרה כולה סלקא דעתך אמינא הואיל ועולה קדשי קדשים ומנחה קדשי קדשים מה עולה טעונה צפון אף מנחה טעונה צפון [ה]מה לעולה שכן כליל מחטאת מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות מאשם מה לאשם שכן מיני דמים מכולהו [ה] מה לכולהו שכן מיני דמים אלא איצטריך סד"א הואיל וכתיב [2]והגישה אל המזבח [3]והרים ממנו בקומצו מה הגשה [ו]בקרן מערבית דרומית אף קמיצה בקרן מערבית דרומית קא משמע לן אמר רבי יוחנן (ב) [ז]שלמים ששחטן בהיכל [ח]כשרים שנאמר [4]ושחטו (אותו) פתח אהל מועד ולא יהא [ט]טפל חמור מן העיקר מיתיבי [י]רבי יוחנן [ו] בן בתירה אומר מנין שאם הקיפו עובדי כוכבים את כל העזרה [כ]שהכהנים נכנסין לשם [ז] ואוכלין שם קדשי קדשים [ח] ת"ל [5]בקדש הקדשים תאכלנו ואמאי [ט] נימא בחצר אהל מועד יאכלוה ולא יהא טפל חמור מן העיקר הכי השתא התם עבודה דאדם עובד במקום רבו אמרינן לא יהא טפל חמור מן העיקר אכילה דאין אדם אוכל במקום רבו [י] לא יהא טפל חמור מן העיקר לא אמרינן: **מתני'** חטאת העוף היתה נעשית [ל]על קרן דרומית מערבית (ג) [מ]ובכל מקום היתה כשירה אלא זה היתה מקומה [נ]ושלשה דברים היתה אותה קרן משמשת מלמטה ושלשה מלמעלה מלמטה חטאת העוף והגשות ושירי הדם ומלמעלן [ס]ניסוך היין והמים ועולת העוף כשהיא רבה במזרח [יא] [ע]כל העולין למזבח עולין דרך ימין

ה"ג **אמר רמי בר חמא כל כבשי כבשים שלש אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח שהיה ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע.** כל כבשים גדולים וקטנים שהיו שם היה להן שיפוע שלש אמות לאמה גובה חוץ מכבש הגדול של מזבח שעולין בו במשא איברים כבידים והוא חלק צריך שיהא משופע ביותר ונוח לעלות לכך [י] האריכוהו ל"ב שיפוע לט' אמות [יא] הרי לכל אמה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע כשתתן לכל אמה שלש ומחצה הרי ל' ואחת ומחצה תן עוד ט' אצבעות וט' שלישי אצבע הרי י"ב אצבעות שהן ג' טפחים והן חצי אמה [יב]: **מתני'** **היו נקמצות בכל מקום.** ואין טעונין צפון: **לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה.** דכתיב לכל [יג] קרבנם ולכל מנחתם ולכל חטאתם וגו' וסמיך ליה בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו (במדבר יח): **ליום ולילה עד חצות.** דילפינן [י] ממנחת לחמי תודה: **גמ'** שכן מצינו בסילוק בזיכין. שהן אזכרה למנחת לחם הפנים כדכתיב והיתה ללחם לאזכרה (ויקרא כד) ומתירין את הלחם [יד] וסילוקן מעל שלחן הפנים שבהיכל במקום קמיצה דמנחות הנקמצות: **ממקום שרגלי הזר עומדות** [טו]. לעיל קאי והביא הזר אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קומצו משמע ממקום שהבעלים עומדין שם וקס"ד השתא לאסור [טז] בין האולם קאתי שאין זר נכנס לשם: **שיחזיר.** הקומץ לתוך השירים ולא אמרי' כבר נפסלה: **לא נצרכא.** הא [יז] ממקום רגלי הזר דקאמר: **אלא להכשיר.** דלא ליבעי [ל] על ירך המזבח צפונה אלא כל מקום דריסת רגלי ישראל כשר לקמיצה וכל שכן עזרת כהנים והיכל: **שכן כליל.** והיכי הוה ילפינן מיניה וקרא למעוטי למה לי: **מחטאת.** אי לאו דמיעטיה הוה ילפינן לה מחטאת: ופרכינן **מה לחטאת שכן מכפרת כו':** ה"ג **מה לאשם שכן מיני דמים: מכולהו** [יח]. בעיא למגמריה במיהדר דינא ותיתי במה הצד: **מה הגשה בקרן מערבית דרומית.** קודם קמיצתה מגיעתה [יט] בתוך כליה לקרן מערבית דרומית של מזבח כדלקמן: **שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וכו'.** אלמא מדתלה הכשר עזרה לשלמים בפתח אהל מועד שמע מינה אהל מועד עיקר ועזרה טפל: **ולא יהיה טפל חמור מן העיקר.** דכיון דטפל חזי להו כ"ש עיקר: **הקיפו עובדי כוכבים.** למלחמה ויורים חיצים ואבני בליסטראות לתוך העזרה: **בקדש הקדשים.** היכל במשמע: **ואמאי.** אם איתא דאמרי' לא יהא טפל חמור מן העיקר למה לי למיכתב האי קרא לאכשורי היכל לאכילת קדשים [כ] הא כתיב בהו בחצר אהל מועד [כא] ונימא לא יהא טפל חמור מן העיקר: **אכילה דאין אדם אוכל במקום רבו.** דזילותא דרביה היא לעשות [כב] כדרך עבד לפניו לא יהא טפל חמור ליכא למימר דלאו חומרא היא אלא קולא וכן הדין שיהא טפל חמור [כג] מן העיקר: **מתני' חטאת העוף היתה נעשית כו'.** בגמ' [ע"ב] יליף [כד] מנא ליה: **בכל מקום היתה כשירה כו'.** בגמ' [שם] פריך מאי קאמר: **מלמטה.** למטה מן החוט: **חטאת** [כה]. יליף בגמרא [סד:] שהיא למטה: **הגשות.** של מנחות קודם קמיצתן כדכתיב [ויקרא ב] והגישה. ובגמ' [ע"ב] יליף הא קרן מנא ליה: **ושירי הדם.** של חטאות החיצונות. ובגמ' [סד.] מפרש לה: **ניסוך המים והיין.** ששם היו שיתין [כו] ואי אפשר לנסך כי אם שם: **ועולת העוף כשהיא רבה במזרח.** דעיקר מקומן בקרן דרומית מזרחית כדמפרש טעמא בגמרא (שם) מפני שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מוראה ונוצה כדכתיב והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן (ויקרא א) וכשהיא רבה שם שיש כהנים הרבה באותו הקרן עסוקין בעולות ואין לזה מקום בסובב לעמוד שהעולה נעשית למעלה בא לו לקרן מערבית דרומית שאף היא סמוכה לבית הדשן משאר שתי הקרנות שבית הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח:

כל כבשי כבשים שלש אמות לאמה [כז]. למ"ד (לעיל דף נח:) כוליה מזבח בדרום קאי יש תימה על מזבח הנחשת למ"ד גובהו עשר [כח] לא משכחת לכל היותר כי אם כ' אמות לט' אמות [כט] דחצר שלפני המשכן חמשים אמה כ"ה אמות חצי החצר וה' אמות מקום מזבח פש ליה כ' אמה עד כותל דרומי כי מטי כבש עד הכותל לא משכחת לאמה אלא שתי אמות וטפח ואצבע ושליש אצבע והוה ליה הילוך על ידי הדחק כדמוכח בשבת (דף ק.) ובעירובין (דף נח:) כמתלקט עשרה מתוך ארבע דהוי רשות היחיד ולמ"ד דמזבח רחב עשר אמות לא הוי אלא ט"ו אמה עד הכותל ורבי [ל] יוסי דאמר לעיל (דף נט:) מזבח גבוה עשר אמות ורחב חמש לטעמיה דאמר כוליה מזבח בצפון קאי והיה משוך כל כך לצד צפון עד דמשתיירי ל"ב אמה לכבש ומיהו א"כ לא היה כלל מן המזבח לפני פתח המשכן אי מזבח משוך יותר מכ"ה אמה דמסתמא משכן הוה כמו בית עולמים דגחלי יום הכיפורים צריך לפני ה' ולרבי יהודה דאמר עשר רחבו יש לומר דלדידיה שלש אמות קומתו ולא יותר כדתניא לעיל (דף נט:):

חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בוזרותא [לא]. זו היא גירסת הקונטרס ומכוון חשבון לט' אמות של מזבח ורבותיו גורסים ג' אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע בוזרותו [לב] ופירש בקונטרס דלחשבון זה לא היה ראש הכבש שוה לראש המזבח אלא נמוך ממנו רביע אמה דלחשבון גובה ט' יש לכבש יותר מל"ב אמה ולא דק בקונטרס דאין גבוה [לג] אלא חומש אמה חסר משהו והקשה בקונטרס הרי אמרה תורה לא תעלה במעלות על מזבחי ° ותירץ רבי נתן מלודיא דבפרק שתי הלחם (מנחות צז:) (ס) אמרינן דאמה של [יסוד] [לד] גובה באמה בת חמשה [לה] ולפירוש הקונטרס [קשה] דנמצא ראש הכבש גבוה מראשו של מזבח ומיהו אין לחוש אי נמי לפירוש הקונטרס [לו] אמות של כבש לפי אמות של מזבח [לז]:

שכן מצינו בסילוק בזיכין. ולא שייך למימר כאן טעם אחר ולא [לח] יהא טפל חמור מן העיקר [לט] כדקאמר בשלמים דשלמים תלאן הכתוב בפתח אהל מועד [מ] ואם תאמר ל"ל טעמא דבזיכין אמאי ס"ד למיפסל לפי מה שפירש בקונטרס לעיל ספ"ק (דף יד.) מודה ר"ש בחטאות הפנימיות דעבודה שאין יכול לבטלה משום דלאו אורח ארעא לשחוט בהיכל דמשמע דאי לאו הכי היה יכול לשחוט בהיכל וא"ג דחטאת בעי צפון ואם כן קמיצה תתכשר וי"ל דסלקא דעתך לפסול דדרשינן [מ] מקום שרגלי הזר עומדות להכשיר כל מקום שזר יכול לעמוד דה"א לפסולי היכל קאתי שאין זר יכול לעמוד שם [מא] סלקא דעתך אמינא אף מנחה טעונה צפון לכך אתא קרא דממקום שרגלי הזר עומדות להכשיר כל מקום שזר יכול לעמוד אפי' בדרום אבל אין לפרש דדריש דרום מטעם דאין זר יכול לעמוד בצפון חדא דלעיל בפרק ב' (דף כ.) מוסיף [מב] אף מקום דריסת רגלי ישראל דחשוב לצפון ועוד אפי' למ"ד מרחק לצפון לא מסתבר שיהא זר אסור בצפון כנגד המזבח אלא מדרבנן מעלה בעלמא:

ומקיפין

מסורת הש"ס

א) ע' ירושלמי עירובין פ"ו ה"ב, ב) [וע' תוס' מנחות מח: ד"ה ארבעה], ג) [מנחות ח.], ד) ת"כ ויקרא נדבה פרשה ט ה"ה, ה) [לעיל מח:], ו) מנחות ח:, ז) [מנחות צ"ש], ח) [ע' לקמן סו: סו. מנחות כ:], ט) סוכה מח:, י) ע' חילופי גירסאות, כ) [וע"ע רש"י מנחות יא: ד"ה למחר וכו'], ל) ויקרא א יא, מ) [ושם ד"ה אל תיק]

הגהות הב"ח

(א) גמרא כל כבשי כבשים. נ"ב כאן יש לתמוה הפלא ופלא דאורכה של הכבש היה ל"ב אמה ובמקום יסוד וסובב כ"א ובמדות קחשיב רחבה של עזרה מקום הכבש ל"ב אמה וזה א"א לפי החשבון שאמרו חכמים כל אמתא כריעא אמתא ותרי חומשי באלכסונא לפי זה החשבון יגיע ארכה של כבש לשלשים (והאי חסר):

גליון הש"ס

גמ' כל כבשי כבשים. עיין תשובת מעיל צדקה סימן מז: תוס' ד"ה ותירץ וכו' ותירץ ר' נתן וכו'. עיין בתשובת מהר"ם בר ברוך דפוס פראג סימן רל"ט (הובא בליקוטים בעמ' הקודם) ועיין בערוך ערך כבש. ועיין מנחות דף מא ע"ב תוספות ד"ה ר' נגרל:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

שינויי נוסחאות

א] נ"א בזוטרתא (גליון. והוא ג"ר השרוך ע' כבש, וגרים שם ואחצי טפח ע"י אות יב). ועי' תוס' מנחות מח ע"ב ד"ה ארבעה (הגר"ב): ב] המנחות (ש"מ. וכ"ה במשניות): ג] בכל מאכל ליתא בכתה"י (דק"ס, וש"מ): ד] נ"א ר' יעקב (ש"מ, וכ"ה במנחות ח ב): ה] פ"א מכולהו נמי שכן כו' והשאר נמחק (כ"י, ש"מ): ו] נ"א ר' יהודה (מנחות שם ובכתה"י): ז] נ"ל להיכל (ש"מ ובמנחות שם): ח] ושירי מנחות (שם): ט] נ"א והא למה לי קרא לימא בחצר (מנחות פ ע"א): י] רבו טעמא דכתב קרא הא לא כתב קרא לא יהא וכו' (מנחות שם ובכתה"י): יא] נ"ל אמות גובה (ש"מ): יב] כש"מ נוסף ובספר מורי מצאתי גובה שלש אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע בזכרותו. ופי' בזכרותו ראש הגודל בעביו. ולחשבון הזה לא היה ראש הכבש שוה לראש המזבח אלא נמוך ממנו רביע אמה והעולה לראש המזבח צריך להרחיב פסיעה של מעלה רביע אמה גובה, וקשה לי שהרי אמרה תורה לא תעלה במעלות על מזבחי (שמות כ, כג). ובספרים הראשונים לא נמצא בזכרותו ולפי שאין החשבון מצומצם למדת ארבע אצבעות לטפח קאמר בזכרותו כדי לישב החשבון (מתוקן ע"פ כ"י ב"ג) וכ"ה בכתה"י בשנוי לשון מעט, ופי' ש"מ כהשמטות: יג] כל קרבנם לכל מנחתם (ב"ש): יד] הלחם כקומץ שמתיר את השירים וסילוקן מעל השלחן במקום קמיצה כו' נ"ל והשאר נמחק (ש"מ): טו] עומדות. דעל מקום הזר קאי קרא דכתיב והביא כו' נ"ל (ש"מ): טז] נ"ל למעוטי היכל ואולם קאתי (ש"מ): יז] האי (כ"י): יח] מכולהו. ואי מכולהו בעי למיגמריה כו' נ"ל (ש"מ): יט] מגיעה בכלי לקרן נ"ל (ש"מ): כ] נ"ל קדשי קדשים (ש"מ): כא] מועד יאכלוה (צ"ק): כב] לעשות עבודה צרכיו לפניו (ש"מ): כג] נ"ל קל (ש"מ): כד] נ"ל יליף לה. והשאר נמחק (ב"ש): כה] חטאת העוף (ש"מ): כו] השיתין כדאמרינן לעיל שהוסיפו על המזבח מן הדרום ומן המערב משום שיתין ואי אפשר כו' (כ"י): כז] לאמה. משמע שכל כבש דינו להיות כך א"כ למ"ד (ש"מ): כח] עשר ורוחבו חמש (ש"מ): כט] אמות דגובה המזבח מלבד הקרנות שהוי אמה, דחצר וכו' נ"ל (ש"מ): ל] ושמא רבי יוסי נ"ל (ש"מ): לא] בזכרותו פי' בשפוע בעובי הגודל. והא דנקט בזכרותו כדי ליישב החשבון מצומצם ד' אצבעות לטפח משום דבפתח אצבעות הוי הטפח ששה אצבעות ופירש וכו' נ"ל (ש"מ): לב] נ"ל נמוך (ש"מ): לג] נ"ל גובה יסוד (צ"ק): לד] ק"ל א"כ המזבח היה גבוה ט' אמות פחות טפח וארוכה לגירסת רש"י קשה מהתם דנמצא כו' (ש"מ): לה] הקונטרס יש ליישב דאמות כו' נ"ל (ש"מ): לו] מזבח ושל מטה בת חמשה שהוא (שטמ"ק וב"ש): לז] נ"ל דלא (ש"מ): לח] כש"מ נוסף החצר מן האוהל: לט] כש"מ נוסף אם כן עשה הפסוק הפתח טפל לאהל אבל הכא לא הזכיר אהל כלל אלא החצר: מ] מהא דדרשינן ממקום שרגלי הזר עומדות דה"א לפסול ההיכל קאתי נ"ל והשאר נמחק (ש"מ): מא] כאן הס"ד, ותוה"ד סלקא דעתך אמינא הואיל ועולה וכו'. ונ"ל (ד"ו ב"ש צ"ק וש"מ): מב] כש"מ נוסף רבי (ש"מ): מג] נ"ל א"כ חצי החצר וכו' עד כותל דרומי לא היה כו' (גליון): מד] פי' מגלי מקום הקרנות (גליון):

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פרק י"ג מהלכות מעשה"ק הלכה יג:
כו ג מיי' שם הלכה ו ופרק י"ג שם הלכה יב:
כז ד מיי' פרק ה מהלכות מעשה"ק הלכה ד:
ה מיי' פ"י שם הלכה ג:
כח ו מיי' פ"ז שם הלכה ו:
כט ז מיי' שם הלכה ט:
ל ח מיי' שם הלכה י:
ט מיי' פ"י מהלכות תמידין הלכה ז:
לא י מיי' פ"ז מהל' מעשה"ק הלכה יא:

תורה אור השלם

1. וֶהֱבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ויקרא ב, ב
2. וְהֵבֵאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ב, ח
3. וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה: ויקרא ו, ח
4. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג, ב
5. בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָּךְ: במדבר יח, י

ליקוטים

כל כבשי כבשים וכו'. ושאלה על מדת הטפחים אם באמצעי של גודל ברחבו הוא מודד או למעלה מן הפרק או למטה. נ"ל דקיי"ל ד' בגודל דהוא טפח היינו ברחבו של גודל באמצעיה, מסברא דמסתמא לא באו חכמים לסתום אלא לפרש. דבראשו הוא צר מאד ושוב שופע והולך וא"א לעמוד עליו מהיכן הוא מודד אלא מרחבו. ועוד יש לי להביא ראיה דאמר בזבחים כל כבשי כבשים שהיו במקדש היו של ג' אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח שהיה ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותו. ה"ג רש"י בשם רבותיו, אלא שהוקשה לו א"כ היה הכבש נמוך רביע אמה מן המזבח והתורה אמרה לא תעלה במעלות. ורי"ו פי' דלא דק רש"י שכתב רביע אמה כי אינה אלא חומש אמה וחסר משהו. והר"ר נתן זצ"ל מיישב דבריו וכן הוא באמת דבפ' שתי הלחם מוכח דאמה של עליית היסוד לא היתה אלא של ה' טפחים, נמצא מרווחים בשפועו של כבש קרוב לד' טפחים שהרי לכל טפח של עליית המזבח יש קרוב לד' טפחים בשפוע הכבש. ואם הוספנו לג' חצי טפח לכל אמה דהיינו ד' טפחים וחצי על ג' רש"י דגרס ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע ותו לא, להכי הוצרך הספר לסיים בזכרותו פי' בחדודו של אצבע לפני בראשו. וקאי אאצבע ושליש אצבע שאתה נותן לכל אמה יש לשער בזכרותו של אצבע כדי שנוויח קרוב לחצי טפח שהוספנו. וק"ל. ומדקאמר התם בזכרותו מכלל דכל היכא דמשערי' כתמא באמצעיתו מן הרוחב שבו מודד. ושלום מאיר ב"ב זלה"ה (שו"ת מהר"ם רוטנבורג ח"ד סי' רל"ט).

שיטה מקובצת

כל כבשי כבשים כו'. משמע דכל כבש דינו להיות כך. ותימה דלמ"ד דכוליה מזבח בדרום קאי א"כ המזבח היה עומד באמצע חצר המשכן שהיתה חמשים על חמשים, א"כ [illegible] העזרה לא היה כי אם כ"ה אמה, ולמ"ד [illegible]

גבוה עשר והמזבח היה רוחב ה' אמות וא"כ כי מטי הכבש עד כותל העזרה לא היה הכבש [ארוך כי אם עשרים] אמה והמזבח היה גבוה ט' אמות מגלי מקום הקרנות, ולחשבון ג' אמות לאמה היה לו לכבש להיות ארוך כ"ז אמות, ולדרך להיות כל הכבש [illegible] לעיל מירך המזבח לפונה. ואפילו להילוך [illegible] ר' יוסי לטעמיה דאמר כוליה מזבח בצפון קאי, מיהו [illegible] פתח אהל מועד: